

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 23a
 Telefon 67-89
Uredništvo in uprava
 za Slovenije in slovenski del
 Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 6a

ISTRA

Austrije je nestalo je zemljopisne karte i nova Njemačke je došla do Karavanka i Brennera. Hitler je garantirao Mussoliniju granicu na Brenneru.
 Hrvati u Gradišću i Slovenci u Koruškoj došli su u nov položaj.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

HRVATI I SLOVENC I U TREĆEM REICHU

Hrvati u Gradišću i Slovenci u Koruškoj došli su iščeznućom Austrije u sklop Trećeg Reicha. Nas kao dio narodne manjine i kao Hrvate i Slovence na poseban način zanimaju novi odnosi koji su nastali, a naročito nas zanima budući položaj Hrvata i Slovenaca u Njemačkoj. I teoretski i praktično.

Promotrimo najprije dosadašnji položaj Hrvata u Gradišću. Baš ovih dana izašao je članak Ernsta Lögera u časopisu »Südostdeutsche Forschung« o Gradišću. Taj časopis izlazi u Münchenu, a uređuje ga Fritz Valjavec za Institut za istraživanje nenaučke narodnosti na jugu i jugoistoku. U tom članku koji nosi naslov »Die Geschichte des Burgenländischen Schutzwesens« nalazimo i statistiku hrvatskih škola u Gradišću. God. 1933. bilo je u Gradišću 314 njemačkih škola, 40 hrvatskih, 12 njemačko-hrvatskih te 10 mađarskih. Ukupno 376 sa I.-V. i više razreda. Učenicima je bilo god. 1931. njemačkih 33.955, hrvatskih 6359, a mađarskih 1745. U krajevima gdje su Hrvati u manjini, nalazi se 10 škola sa pomiješanom obukom na hrvatskom i njemačkom jeziku, 5 škola gdje se hrvatski predaje u nižim razredima, a njemački u višim. U dvije škole predaje se hrvatski samo kao posebni predmet. Sve je to zadržano raznim školskim zakonima, koji vrijede za narodne manjine te ugovorom o manjinama, koji je Austrija sklopila prigodom potpisivanja mirovnog ugovora. Za hrvatske škole postoje hrvatske školske knjige, koje se izdaju na gradišćanskom narječju od naklade školskih knjiga u Beču. Na hrvatske škole se namještaju učitelji iz Gradišća, koji znaju hrvatski, koji jezik se uči i na preparandiji u Železnom. Na srednjim školama uči se također hrvatski kao neobligatan predmet od hrvatskih učitelja. Za hrvatske škole postoje i posebni hrvatski inspektori, koji svi moraju znati hrvatski ili su gradišćanski Hrvati. Dapače i u vladi pokrajine Gradišća sjede neki Hrvati u školskom i upravnom oduću.

Radi takovih prilika, Hrvati u Gradišću su bili zadovoljni svojim stanjem i u ozromnoj većini bili su pristaje kršćansko-socijalne stranke, kasnije Dollfusa i Schuschnigga što se vidjelo i iz njihovog lista — Hrvatske Novine — kojeg izlaze u Beču.

O položaju Slovenaca u Koruškoj smo donekle doznavali iz njihovog tjednika »Koroški Slovenec«

i iz slovenske štampe. Taj položaj nije bio onakav kao u Gradišću, a nije ni čudo da je Austrija postupala dvojakim načinom prema tim dvjema manjinama, jer Gradišćanski Hrvati su u položaju kao vojvodjanski Nijemci, t. j. teritorijalno su odijeljeni od matice, dok su koroški Slovenci u kontinuitetu sa ostalim Slovencima. Ipak su Slovenci po austrijskoj službenoj statistici imali prošle školske godine u Koruškoj 67 njemačko-slovenskih škola sa 10.255 slovenska djeteta.

Pripadnici Austrije Njemačkoj, padaju i sve obaveze koje je Austrija bila preuzela o zaštiti manjina. O tome piše uvodnik ljubljanski »Slovenec« od 16. o. m. i naklađuje da bi pitanje hrvatske i slovenske manjine u sadašnjoj njemačkoj pokrajini Austriji trebalo regulirati onako kao što su Njemačka i Poljska uređili međusobno pitanje svojih manjina. Citira izjavu Hitlerovu uredniku »Gazete Poljske« 25. februara 1935. u kojoj je Hitler podvukao da nacional-socializam načelno otklanja raznorodnjavanje, jer da smatra nasilnu asimilaciju tuđe narodne vrijednosti oslabljenjem vlastite narodne biti, a ne njenim ojačanjem.

Za bolje razumijevanje donosimo tekst tog sporazuma između Njemačke i Poljske koji glasi:

1. Mediusobno štovanje Njemačke i Poljske narodnosti onemogućuje već samo po sebi svaki pokušaj prisilnog asimiliranja manjine,

NJEMAČKA NA KARAVANKAMA I BRENNERU

Austrije je nestalo — Njemačka garantira Italiji granicu na Brenneru Odjek u svijetu

Iz dnevne štampe su poznate pojedinih o događajima u Austriji. Austrije je nestalo sa zemljopisne karte kao samostalne države i Treći Reich se protegao do Brennera i do Karavanka. — Njemačka je postala neposredan susjed Jugoslavije i Italije.

Tako brzom i nenađanoj likvidaciji Austrije nije se sigurno nadao ni najoptimističnije raspoloženi nacional-socialista. Ali unatrag nekoliko godina počeli su se događaji u svijetu redati takovom brzinom da je i ovaj posljednji događaj došao — ako malo bolje pogledamo — kao logična posljedica raznih drugih događaja u svijetu.

Najprije je počelo sa Mandžurijom i Istupom Japana iz Društva naroda. Pa je došla Abesinija i Šankelje. — Opće je uvjerenje da su Englez i Francuz (Hoare i Laval) na Abesiniji skrivali i ono malo nada u moć Društva naroda i princip kolektivne sigurnosti. — Jer te sankcije su bile prelom. Bojeći se natognuti žico, popustili su siliteći razne pojedinačne interese i s Društvom naroda i mirom je bilo gotovo. Pa je došla Španjolska. I opet nemoc kod jednih, a sve otvorena intervencija kod drugih. Iza toga Kina — pa takozvani antikomunistički pakt između Italije, Njemačke i Japana.

A u posljednje vrijeme je situacija bila najjasnija. U Engleskoj je pao Eden na pitanju uređenja odnosa s Italijom neke, lako razvodnjene, obrane principa Društva naroda. Zamijenio ga je lord Halifax, onaj isti koji je pred malo vremena išao u Njemačku da sondira teret, usprkos toga što je Eden bio ministar vanjskih poslova. U Francuskoj je bila kriza vlade — Chateaupis je dao ostavku, a Blum nije još bio postavio vladu. Neke vrsti interregnuma.

U Rusiji su tog časa padale smrtno osude protiv osniivača SSSR, a novine cijeloga svijeta su bile pune čudnovatih i jezovitih izvaja s toga procesa. Ostale manje države u susjedstvu Njemačke i Austrije preorientirale su — barem neke od njih svoju vanjsku politiku vis-avis Njemačke i Italije. — Španija i Kina? U Španiji je Franco, odlično snabdjeven ratnim materijalom i »dobrovoljcima« započeo uspješnu ofenzivu, a u Kini nadiru Japanci nesmetano s parolama iz antikomunističkog pakta kao zastavom za Evropu.

U takovoj situaciji je htio austrijski kancelar Schuschnigg napraviti prepad s plebiscitom i izvući se nekako iz čvrstog »bratskog zagrljaja« namještenog na sastanku s Hitlerom. Nadao se da će većina Austrijanaca glasati za slobodnu Austriju.

Ali — Schuschnigg je ovog puta pravio račun bez — Hitlera. Jer da se u nedjelju plebiscit održao, Hitler bi bio izigran — većina Austrijanaca bi po svoj prilici bila glasovala, ili morala glasovati (što je u ovom slučaju svejedno) za Austriju protiv anshlusa i pred onom neodlučnom i kolebljivom Zapadnom Evropom bio bi Schuschnigg imao jak adut.

Ali taj posljednji adut izbio mu je Hitler, Njemačka vojska je umarširala u Austriju, Austrija je i formalno pripojena Trećem Reichu, Hitler je došao u Beč, pogranični stupovi između Njemačke i Austrije otišli su u mraz. — Njemačka vojska je izbila na Karavanke i na Brenner.

Njemačka je postala susjed Jugoslavije i Italije i Mađarske, a Čehoslovačka — vidi se na geografskoj karti — zahvaćena je u njemačka klijšta.

ITALIJA PREMA DOGAĐAJIMA

Hitler je Mussoliniju posebnim pismom izvijestio o osvojenju Austrije. To pismo je 12. o. m. donio vojvoda Hessenski u Rim, a konac pisma glasi (u prvom dijelu tumači vjerolomstvo Schuschniggovo):

— Zato sam odučio da uspostavim u mojoj domovini red i mir i da tako dajem mogućnost da narodna volja dođe do potpunog izražaja, da narod odluci o svojoj sudbini, na jedan neopoziv, jasan i otvoren način. Tako će austrijski narod moći sam raspolagati svojom sudbinom.

Bilo na koji način da se ostvari, jednako Vas želim već sada uvjeriti Excelencijo. Zato dajem na svečan način to osiguranje Vama, vodji Italije:

1. Nemojte u ovome aktu gledati ništa drugo nego jedan akt legitimne narodne obrane, pa prema tome taj akt predstavljaju jednu akciju, koju bi svaki karakteran čovjek na mojem mjestu morao na isti način izvršiti, pa također i Vi, Excelencijo, ne bi mogli drugačije postupati, da se nalazi u pitanju sudbina Italijana. I ja kao vodja i nacionalni socialista ne mogu drugačije postupati.

2. U jednom kritičnom času za Italiju, ja sam Vam pokazao postojanje mojih osjećaja. Nemojte sumnjati, da će u buduću biti što u tom pogledu promijenjeno.

3. Bilo kakve posljedice imali skori događaji, ja sam jasno povukao njemačku granicu prema Francuskoj, a sada obilježilo isto tako jasno granicu prema Italiji. Ta granica je Brenner. — Ova odluka nikada ne će biti dovedena u sumnju niti bilo u čemu dirnuta. — Ovu odluku nisam stvorio tek 1938. nego odmah poslije velikog rata. To ustalom nisam nikada želio. Oprostite, molim Vas, Excelencijo, što sam dao ovako veliku hitnost ovome pismu, kao i formi ovog informacije. Događaji su nastupili neočekivano za sve nas. Nitko nije mogao predvidjeti posljednji korak gospodina Schuschnigga, pa čak ni njegovih drugovi u vladi. Dok sam se ja uvijek do danas nadao, da će se moćda u posljednji čas naći neko drugo rješenje.

Na to pismo je Mussolini poslao Hitleru ovaj telegram:

»Hitler, Beč. Moje držanje određeno je priteljstvom između naše dvije zemlje sankcionisanom osovnom Rim-Berlin, Mussolini«.

A veliko fašističko vijeće izdalo je službeno, saopćenje o stavu fašističke Italije, koje glasi:

— Italijanska vlada sa svoje strane odlučila je iz evidentnih razloga da ni u kojem slučaju ne posreduje u pogledu austrijske politike, niti pak u razvoju čisto nacionalnog pokreta.

(Nastavak na str. 2.)

Karta nove Njemačke

ono isključuje da se stavi u pitanje pripadnost bilo koje osobe k manjini ili pripadnost kome slobodno priznanje da pripada dotičnoj manjini. Naročito se ne smije vršiti nikakav pritisk na malobrojne člane manjine u smislu da bi se u otudili dotičnoj manjini kojoj pripadaju.

2. Svaki član manjine ima pravo na nesmetanu upotrebu svojeg jezika u riječi i pismu koliko kod osobnog privrednog opećanja i u štampi i u javnoj skupštini. Pripadnici manjine ne smiju sticovati ni radi njegovanja svog jezika ni radi vršenja običajne svoje narodnosti bilo to u javnom bilo u privatnom životu.

3. Članovima manjine zajamčeno je pravo udruživanja u kulturne i gospodarske svrhe. Manjina smije uzdržavati i ustanavljati škole u svom materijalnom jeziku. Na crkvenom području manjini dovoljeno je vršenje njozinog vjerskog života kao i crkvena organizacija. U pozicijama odnosa na polju vjeroispovijedanja i karitativne djelatnosti ne smije se dirati.

4. Pripadnici manjine zbog pripadnosti k toj manjini ne smiju se sprječivati ni kod izbora ni kod vršenja njihovog zvanja, niti prikratiti kod njihovog privrednog djelovanja. Oni uživaju na gospodarskom polju jednaka prava kao što pripadnici državnog naroda, naročito u pogledu posjeda i stanica, nekretnine.

Nedavno se Hitler opet dotakao tog pitanja u svom velikom govoru 20. februara

pr. m. u Berlinu u kojem je između ostalog rekao:

»Dobro nam je poznato da u Evropi nije moguće povući granice tako da bi svi bili zadovoljni. Baš radi toga bi bilo vrlo važno da bi mogli sprječiti nepotrebno trpljenje narodnih manjina, kako ne bi trpljenje radi političkog rastavljanja nadodavali još i trpljenje radi pripadnosti izvješnom narodu«.

Uzimajući u obzir te Hitlerove izjave, kao i to da je Hitler zapravo vladar Njemačke, a ne smetnuvši s uma ni prijateljstvo između Jugoslavije i Njemačke, moglo bi postojati neke nade da će se i pitanje Hrvata i Slovenaca u novoj Njemačkoj urediti. Ako se i neće možda poboljšati, ostat će, valjda, kao i do sada,

(L)

(Nastavak sa 1. strane)

Veliko fašističko vijeće naročito naglašuje, da je iznenađeni plebiscit što ga je dr. Schuschnigg objavio, bio već od samog početka i čim se za njega saznalo osuđen, kako u odnosu na njegov sadržaj tako i po njegovoj formi.

Veliko fašističko vijeće smatra, da ono, što se dogodilo u Austriji, izraz je osjećaja volje austrijskog naroda, što je sve potvrđeno velikim javnim manifestacijama, kojima su ti događaji pozdravljeni.

Veliko fašističko vijeće s neobličnim interesom prina u znanje pismo, što ga je 11. o. mj. Führer uputio Duceu, a u kojem se razlažu događaji u Austriji u vezi s talijansko-njemačkim odnosima.

Veliko fašističko vijeće također prima na znanje odluku o odbijanju fašističke vlade, da slijedi pozivu francuske vlade o akciji, koja je, ne imajući nikakav temelj niti cilj, trebala poslužiti jedino tome, da se međunarodne poteškoće još više pojačaju i u vezi s tim odobrava stanoviše fašističke vlade prema događajima u Austriji, stanovište inspirirano realističkom ocjenom situacije i nacionalnim interesima Italije.

Italiji je, eto, osigurana granica na Brenneru i držanje Italije je sigurno i razumljivo. Nezaključivo bi bilo tek onda kada bi se na državu gledalo kao na međunarodnu jedinice koje utječu na događaje snagom svojeg geopolitičkog položaja i svojih povijesnih razvoja, a ne bi se imalo na umu da je danas, identična s vladom koja je pretstavila, barem u jednom — i to većem — dijelu svijeta.

STANOVIŠTE JUGOSLAVIJE

Za stanoviše Jugoslavije prema tim događajima citirat ćemo pisanje nekih listova koji prikazuju odjek austrijskih događaja u Beogradu. Tako »Prager Tagblatt« piše da se u krugovima čehoslovačke vlade ističe, da je Jugoslavija na vrijeme sklopila prijateljske veze sa Trećim Reichom, te da prema tome na njenim granicama stoji narod od 75 milijuna prijatelja. Što je Austrije nestalo sa karte Evrope, Jugoslavija ne žali. Praski list »Die Zeit« pod naslovom »Jugoslavija se raduje prilasku sedam milijuna prijatelja« piše o ulasku Hitlera u Austriju: »Jedna beogradska politička ličnost izjavila je stranim novinarima da se Jugoslavija raduje moćnom susjedu, Njemačkoj i da se smatra sretnom što je predsjednik vlade dr. Stojadinović u siječnju imao prilike razgovarati sa vodećim njemačkim ličnostima o svima pitanjima koja interesiraju Jugoslaviju i Njemačku. Prema riječima ovoga političara, Jugoslavija je dobila još sedam milijuna prijatelja na svojim granicama.«

»Münchener Neuste Nachrichten« javlja iz Beograda, da je pobjeda nacionalsocijalizma u susjednoj Njemačkoj Austriji pobudila najdublji dio našeg života. U Beogradu proširila se vijest o preuzimanju vlasti u Beču još tečajem noći strijelovitom brzinom. U mnogim lokalima slušali su gosti radio-Beč praćete u najvećoj napetosti razvikać događaja. Sastav nove vlade se komentirao u svim političkim uređima. Glavni beogradski listovi obilodanih su na 4 do 5 strana sve potankosti prošle noći u Austriji. Uz brojne slike novih članova vlade i bečkih javnih zgrada donesen je tekst vijesti održanih govora, a potankosti prikazani izrazi oduševljenja njemačko-austrijskog pučanstva. Poluštežno »Vreme« stavlja kao glavni naslov svojih izvještajima riječi majora Klausnera: »Austrija je slobodna, Austrija je nacionalsocijalistička.« Mjerodavni faktor živo su raspravljali novu situaciju, koja je stvorila dolaskom nacionalsocijalizma na vlast, presuđujući tu situaciju apsolutnim mirom. Napose se ističe da je povratka Habsburgovaca, na što Jugoslavija nikada ne bi pristala, konačno skinut s dnevnog reda. Uz to se odlično priznaje činjenica, da je preuzimanje vlasti izvršeno bez krvoprolića i u potpunju disciplini.

ČEHOSLOVAČKA

Svi oni koji ovih dana govore a govori svako — o događajima u Austriji, svi se pitaju: A Čehoslovačke? Jer Čehoslovačka se našla sada u najgorem položaju. Među njim se u Čehoslovačkoj prigodom posljednjih događaja manifestirala takova hladnokrvnost i mir, da je to poduderno slično svjetskoj Stampi. Umirenje je došlo i u njemačke struje po jednoj vijesti Reuters iz Londona od 14. o. mj. koje glasi: — Čehoslovačko poslanstvo u Londonu primilo je od pranske vlade informacije da je opunomoćeni ministar Njemačke u Pragu dao čehoslovačkoj vladi uvjerenje da vlada Reicha visoko ciljeni mir, koji se manifestira u Čehoslovačkoj. Dodao je, da vlada Reicha koji osjećaj dobre volje urema Čehoslovačkoj.

MADŽARSKA

Legitimistički vodja grf Anlon Si-gray rekao je u nedjelju, medju ostalim, i ovo: — Austrija stoji u Hegyeshalonu (austrijsko-madžarska pogranična stanica). Mi želimo da tamo i oстане. Ako je sudbina tako odlučila, mi hoćemo i nadalje biti dobri prijatelji i susjedi Njemačke, ali nikako njihovih slugu. — A mađarski nacionalsistički list »Vratarod« piše: Nas koje nazivaju prijateljima i prodavcima Njemačke, mi svečano izjavljujemo da kada bi Nijemci htjeli učiniti samo jedan korak preko granice, učinili bi to jedino preko naših lica. Dalje javlja da je Jan Sallo, jedan od vodja te stranke, rekao: »Mađarska treba prijatelje Njemačke, ali u isto vrijeme treba i Njemačke mađarsko prijateljstvo. Njemačke je jedini potcizm ponistila Saint-Germainski ugovor. Ako taj ne važi, ne smije važiti ni Trianonski ugovor. Tražimo zato zapadnu Mađarsku — Burgenland — jer bez Burgenlanda nema prijateljstva s Njemačkom.«

Od Soče do Rečine -- od Triglavu do Kamenjaka

Nesporazum radi nepoznavanja jezika

Brijunski, marta 1938. — Početkom ovog mjeseca je 15 godišnji Brijunac Jure otjerao nekoliko ovaca na pašu u blizini novog vodovoda i počeo se po kanalu igrati i nabacivati kamenjem, ali je došao stražar vodovoda, koji je inače rodom iz južnih krajeva. Jure se dao u bijeg, a stražar je počeo za njim pucati. Mali je stao. Kada ga je stražar uhvatio, počeo ga je nemilice tući, uhapsio ga je i odveo u Buzet, a da o tome nisu bili obavješteni njegovi roditelji. Maloga su u Buzetu zatvorili, a ujedno odmah javili karabinjerima u Lanišče da oni jave voditeljima i da izvide što je na stvari. Kada su roditelji, karabinjeri javili da im se dijete nalazi u Buzetu, odmah se uputio otac po njega da ga dovede kući, ali je morao da plati globu od 75 lira, a siromah u kući nema niti soli. Morao se kod nekogih poznatih u Buzetu zadužiti za taj novac, da si može dijete izvući iz zatvora.

To je sve nastalo radi toga što dijete nije razumjelo stražara ni stražar dijete, a takovi nesporazumi i incidenti se češće događaju radi takovih uzroka.

Žičnu željeznicu na Sušaku gradit će Talijani

Rijeka, marta 1938. — Pred nekoliko dana predlagala je jedna komisija sastavljena od nekih talijanskih finansijera i predstavnika jedne jugoslovenske banke sa tehničkim inženjerima poznatog elektroinženjerskog poduzeća Volpi, teren između Trstala i Ružičeve ulice u Sušaku, gdje bi se imala razapeti žična željeznica Trstal—Sušak.

Ta bi se željeznica imala postaviti s jednom stanicom kod trsatske Narodne čitaonice, a drugom tik do željezničkog mosta u početku Ružičeve ulice.

Inženjeri će izraditi projekt i proračun koza koje predložiti gradu Sušaku.

Izgradnja te žične željeznice koja bi imala da bude najmodernija žična željeznica te vrste imala bi četiri udobna vagona zepelnih formi, a same čeonice bile bi u udobno uređeno i nakrivene, a stajala bi circa 1.200.000 dinara.

ALOJZ GOLJEVŠČEK

Pred tednom je preminuo u Trstu višji financeri svetnik u pokloju gosp. Alojz Goljevšček, u starosti 80 let. Bil je obće znan in priljubljen med mašnim narodom zaradi svoje vzorne delatnosti in značajnosti. Bil je posebno ponosen na to, da je sin slovenskega Krasa in še kot višji državni uradnik in tega nikdar pozabili, ampak vesel in pri vseh vsakomur branil vrlino svojih rojakov.

— Ogronna udeležba našega ljudstva ob njegovem pogrebu je dokazala, da tudi on ga ni pozabilo in ga hoče ohraniti v čistem spominu. Preostalim naše iskreno sožalje.

ENGLJESKA I FRANCUSKA

U Engleskoj napadaju Chamberlaina da su on i njegova politika krivi za događaje u Austriji. Da se obrani od tih prigovora, izjavio je Chamberlain u Donjem domu, da nije istina da je Velika Britanija ohrabрила Njemačku na aneksiju Austrije, ali Velika Britanija, kaže Chamberlain, nije nikada osporila važnost odnosa između ove dvije države obzirom na srodnost njihovih naroda. Stvarno je sada to, da Njemačku nitko više nije mogao zadržati od koraka u Austriji, osim da se htjelo na silu primijeniti silu. Usprkos ove gotove činjenice ova stvar za Veliku Britaniju nije izgubila svaki interes. Konkretno je Chamberlain prešao na pitanje naružavanja, koje je također tretirano na

Tvornica celuloze na Rijeci

Rijeka, marta 1938. — Ovihi dana izdaju je koncesija dvojici njemačkih židovskih emigranata za podiznuće jedne velike tvornice celuloze. Tvornica bi se imala podići na mjestima današnjih dyaju najvećih skladišta u riječkom »sporto-franco« u visini od 150 milijuna lira.

Posto ova dva emigranta sama nisu mogla dobiti koncesiju za sebe morali su formirati dioničko društvo, u koje su ušli neki talijanski magnati bliski vladi sa ukupnom svotom od 620 milijuna lira. Isto društvo pored tvornice celuloze koja bi imala kapacitet od preko 1200 vagona godišnje kani podići i tvornicu specijalnog papira i umjetne svile. Jedna od tih tvornica imala bi se podići u neposrednoj blizini Lovrana.

Sirovine za te industrije nabavljale se osim iz Jugoslavije, koja navodno nebi mogla namiriti njezne potrebe obzirom na količinu i kvalitetu sirovina. Os i iz Rumunije kao i nekih prekomorskih zemalja.

Komisija je ovih dana izšla na lice mesta, gdje bi se imale podignuti spomenute tvornice.

Letaci na plesu u Jablanici

Jablanica, marta 1938. — Naši mladići i djevojke, priredili su po običaju posljednje nedjelje ples, na kojega su došli mladići i djevojke iz obližnjih sela. Ali ova zabava nije prošla mirno, jer su se umiješali nepozvani gosti. Dok su se našli mladići naljepše veselili netko je počeo bacati letake proturežimskog sadržaja. Ne znamo kako se ovo moglo desiti, jer su bili prisutni karabinjeri i milicija, pa im je to dalo povoda da obustave ples. Čim su prekinuli ples, zatvorili su izlaz te napravili kol svih prisutnih premetačinu, ali nisu našli ništa kod nikoga. Tada su rastjerali sve da ih svojim kućama. Što su naši mladići učinili i mirno se razišli.

Drobiz

— Dekani. — 77 letnega pastirja Jakoba Zvaba so našli vsega zoglienelca ob priški požara, pri katerem je zorelo precej grmivčev. Kako je prišlo do nesreče, še niso mogli ugotoviti. *

— Devini. — Iz Mussolinijevega fonda je bila podeljena nagrada družini Legiša za rojstvo dvočrke v višini 800 lir. *

— Gorica. — Za podravatelja višjega semenišča v Gorici je imenovan mons. dr. Juvančić, za župnika v Skrbini je imenovan Stefan de Posarelli. *

— Grgar. — Tomaž Žbogar je prejel 800 lir nagrade za dvočke. *

— Otlica. — Pogorela je hiša posestnika Franca Bizjaku. Škode je 5000 lir. *

— Solkan. — Na solkansem mostu so našli železničarji truplo neznanе ženske s prebito lobanjo in odrezanimi nogami. Ugotovili so, da je vlak usmrtil neznanu žensko, ki je hotela preko mosta na drugo stran Soče.

— Trnovo. — V Trstu je bil proces proti J. Zidarju, dona iz Trnovca pri Il. Bistri. Obtožen je bil, da je v času vojaškega dopusta zbežal iz mesta da bi šel po končanem dopustu v Vzh. Afriko. Konec preteklega leta so ga prišli na mej pri Postojni in ga nato pridržali v preiskavi na Reki. Obsojeni je bil na 4 leta zapora.

— Trst. — Tržaška pokrajina ima 7.331 avtomobilov. zoriska 2.571, reška 2.134, puljska 2.132 in Zader 379.

— Trst. — Občina opozarja vse lastnike krav, kruz in ovc, da morajo v teku tega meseca prijaviti svojo živino tržaškemu uradu za higijeno. *

— Trst. — Po zadnjem ljudskem štetju ima Trst 252.435 prebivalcev. Od teh je 119.985 moških, a 132.450 žensk. Torej je za 12.463 več žensko nego moških ali drugače vzeto na vsakega moškega odpade 1,10 ženske.

— Trst. — Pri Sežani se je zaletel kamion goriskega trgovca s sadjem Borislava Terpiha ob železniške zapornice, njih prelomili in se nato zvrnil v jarek. Šofer je dobil samo nekaj lažjih ran. *

— Trst. — Uniri so: Šonc vd. Ravbar Marija 91 let, Kravos Kristijan 63, Sigmund Josip 50, Legiša Valentin 76.

— Trst. — Roman Marten, star 23 let, iz Rocola, si je pri delu počmo uskolodal roko z električno žago. V bolnišnici se bo moral zdraviti 3 do 4 tedne. *

— Trst. — Pri delu se je nenadoma zavrnil nezavesten na tla Ivan Gregorič, ki je bil prenelan v bolnišnico. *

— Trst. — Po nepredvidnosti, katero so razvijali prisolnici, je padel pod motoru kolo 76 letni Fian Cevina, ročen v Sežani, a stanioč v Trstu. Motor je vodil 26-letni Alfonz Pipan, ki je zaman daljal opozorila s lupu. Cevina je dobil veliki rano na glavi, ozdravljivo v 2-6 tednih. Pipan pa samo nekaj prask. *

— Trst. — Redek rekord je napravila v arsenalu tržaškega Lloyda 57-letna Karolina Godina, ki je pri tem podletila 72 40 let, vedno pri isti delovni mizi zaposlena kot šivilja zastav. V teh letih je sešla okoli 39.000 zastav. *

— Trst. — V januarju je v Trstu umrlo 75 oseb, več kakor se jih je rodilo, v ostalih provincah pa je število rojenih preselilo za 38. V februarju je znašal prirastek v mestu za 14 oseb, v ostalih provincah pa je prirastek znašal 60. *

— Tržič. — Zopet se je vrgalo ormovje v velikem obsegu, ki je ponudi dajalo izreden pogled. Gasilci so imeli polne roke dela. Gašenje je bilo oteženo, ker so med požarom, eksplozirale granate in naboli iz svetovne vojne. Nekaj gasilcev je bilo ranjenih. *

NARUČITE DŽEPNI KOLEDAR »SOČA« ZA 1938 GOD.

sjedneti vlade. On je izjavio, da je Velika Britanija izradila elastični plan o naružavanju, jer ga je htjela primjenjivati prema toku međunarodnih pregovora. Pošto je radi svih posljednjih događaja došlo do promjene u situaciji u Evropi, to je vlada bila prisiljena da u tom planu provede neke promjene, u pravcu da se ovo naružavanje ubrza.

Nakon Chamberlaina uzelo je riječ vodja laborističke opozicije major Atlee, koji je ostro kritizirao držanje britanske vlade i zatražio da jednom već zavlada zakon u Evropi. Vodja liberalne opozicije Sinclair je isto tako kritizirao vladu i tražio odlučne mjere. On je rekao da slijedeća črtva Italije i Njemačke nije Čehoslovačka, nego Španjolska i da to treba sprječiti.

U Francuskoj je, razumljivo, anchluss izazvao najveće uzbuđenje od krajinje ljevice do krajinje desnice. Tako u listu »Epoque« piše poznati desničarski političar i novinar Henry de Kerillis: »Trebaće je mobilizirati, inače 90 posto ljudi da bi u tome slučaju Hitler čila je gotova vojska formirana za posljednje tri godine i koja ne može biti spremna da se suprostavi cijelom svijetu odustao od svoga podviga. Priznajem, da ipak ostaje 10 posto izgleda za rat. Ali ne vidim nijednog rješenja koje je ne bi sadržalo u sobi rizika. Ako smo odučili da nikad ništa ne riskiramo to znači da smo osuđeni da trpimo do kraja.«

O stavu nove vlade opširno izvješćuje dopisnik beogradske »Politike« iz Pariza 15. o. mj. a medju ostalim javlja:

U nekoliko mahova, govoreći o milorubljivoj politici Francuske g. Ivon Delbos, koji je skoro dvije godine bio šef vanjske politike, ponovio je da je Francuska, radi održanja mira, rješena na mnoge žrtve i na velika posuđanja, ali dodao bi u isti mah: svemu ima kraj. Postoji izvjesna granica, preko koje Francuska ne može i sme ići u pojaštavanje.

Po svemu izgleda da je, po mišljenju nove vlade, taj trenutak došao.

G. Leon Blum i g. Paul Boncour (novi ministar vanjskih poslova) imali su jučer posebno podne važne razgovore sa čehoslovačkim poslanikom g. Osuskim.

Što se tiče prijema g. Osuskog g. Leon Blum htio je ovom prilikom da pridruži značaj. Zato je g. Osuskog primio u pretsjedništvu vlade, gdje je pored pretsjednika dočekao i ministar vanjskih poslova.

Još jedared pretstavnik Francuske ponovili su predstavniku Čehoslovačke da Čehoslovačka može računati da će Francuska ispuniti i do kraja sve obaveze francusko-čehoslovačkog saveza. Ova izjava samo je potvrđila u energičnoj formi istovjetnu izjavu koju je nedavno dao g. Delbos.

Važnija je činjenica da su g. Blum, g. F. u Boncour i g. Osusk odmah ušli u pretres i pitanje modaliteta eventualne vojne saradnje dviju savezničkih zemalja. To pitanje u koliko zavisi od političkih šefova regulirano je sinoć. Štož najskorije vrijeme najvjerovatnije još večeras francuski Vrhovni savjet narodne odbrane, u kome sjedajuju šefovi

VAŽNI DOGAĐAJI U SVIJETU

Španjolska i Kina

Uz najvažniji događaj ovoga tjedna — pripojenje Austrije Njemačkoj — dogodili su se i na drugim stranama važni događaji.

Tako je u Španjolskoj Franco poduzeo ofenzivu, koja je po posljednjim vijestima imala, veliki uspjeh.

Iz pobunjeničkih izvora doznaje se da je poštenje šestnaest ofenzive na aragonskoj fronti postignuto napredovanjem, koje prelazi preko 100 km u dubinu na fronti od 60 km. Čete republikanske vlade bore se sve slabije i ispražnjuju važan materijal i brojne zarobljenike. Zauzimajući Alcanisa kao i osvajanje Gaspea stvorili su vrlo tešku stratešku situaciju za republikanske čete, jer je Alcanis čvor za ceste, koje prolaze u pravcu Tortose, Vinarose i Valencije. Službeni raširi izvještaj republikanske vlade potvrđuje da je tokom utorka zaustavljeno daljnje napredovanje pobunjeničkih četa na sektoru Montalbana. Isto se tako tvrdi, da su pobunjenici doživjeli velik poraz kod pokušaja da prođu kroz republikanske linije kod Alcoriza. Pobunjeničke zračne snage su izvršile bombardiranje gradova Taragona, Tortose, Reusa i Castellon, gdje su u Palamosu i San Ventu pogodili tamnosne bolnice.

U tim borbama je ranjen — javlja Agencija Stefani — talijanski general Bergonzoli, zapovjednik legionarske divizije Littorio. Zamjenjuje ga general Frussi.

U Kini izgleda da Kinezi na nekim sektorima pobjeđuju. Kineska ofenziva na lijevoj obali Žute rijeke sve se više proširuje. U drugim krajevima pokrajine Šansi izgleda, da su kineski odredi koji operiraju na raznim bojištima, suzbili neke japanske kolone.

Nova Blumova vlada

U Francuskoj je došlo do promjene vlade. Chautemps je dao ostavku, a vladu je sastavio vođa socijalista Leon Blum. U početku se mislilo, radi događaja u Austriji, da će Blum sastaviti vladu narodnog spasa, tj. što širu partu demokracije, ali je, uz jaku podršku radikal-socijalista, sastavljena vlada Pučke fronte. Namjesto Delbosa došao je na čelo vanjske politike Paul-Boncour.

U Italiji su živim interesom primili vijest da je na čelo francuskog ministarstva vanjskih poslova došao Paul-Boncour. Iako u Italiji ne vladaju nikakve simpatije za Leona Bluma, ipak se dolazak Paul-Boncoura na mjesto Delbosa smatra kao znak volje za približenje Francuske Italiji. Pri tome se potječe i na držanje Paul-Boncoura u vrijeme, kada je bio na tapetu četvrtini pak.

U vezi s time se u izvjesnoj štampi prionio glas posljednjih dana, da se Francuska sprema da prizna talijansko carstvo.

Nevaren spor med Poljsko in Litvo

Zopet je Evropa pretresla alarmantna vest, da je prišlo med Litvo in Poljsko do resnih napetosti. Povod je bil uboj poljske vojaka Obe strani seveda razlagalo jo u svoje opravdicenje in svoj prid. Litvanske oblasti so dognale, da je poljski vojak streljal za begunici tudi ko je prešel poljsko-litvansko

francuske vojske uzet ce u pretres isto pitanje sa tehnicke strane.

To su glavne linije događaja i odjeka tih važnih događaja, a stvarnost ostaje da je Njemačka na Karavankama i na Brenneru i da će tek ta uloga je povećane Njemačke počeli da se osjeća u ovom dijelu Evrope.

HITLER CE MUSSOLINIJU VRATITI USLUGU

Milano, 16. marta. Mussolinijev organ „Popolo d'Italia“ donosi u svom današnjem broju interview svog posebnog bečkog dopisnika s njem. kancelarom Hitlerom, još dok se je on nalazio u Beču. Dopisnik tvrdi, da ga je Hitler zapitao, šta on sada misli o velikom oduševljenju austrijskih Nijemaca, kojih su stotine hiljada s velikim oduševljenjem pozdravile priključak Austrije Reichu. Budite uvjereni, dodao je Hitler, da Njemačka neće nikada zaboraviti Mussolinijevo držanje u sadašnjem času. Za slučaj da Italija ustreba pomoći od Njemačke, može biti sigurna da će je i dobiti. Recite Mussoliniju, da je Njemačka spremna da uzvratit usluge, kadgod se za to ukaže prilika.

SUDETSKI NIJEMCI IZNOSE SVOJE ZAHITJEVE

Prag, 15. marta. U Dječini (Tetschen) je održana velika skupština suđetsko njemačke stranke, na kojoj je

mejo. Komisija ga je našla mrtvega na litvanskom ozemlju. Poljska je tudi odbila; da bi proučila slucaj mešana komisija.

Zigleda, da je ta povod prav za prav odprta vrata ponovnemu sovrastvu, ki je že nekaj časa hlelo pod pepelom. Poljski listi so hudo nastopili proti Litvi in zahtevajo, da se uredi razmerje med oboema sosedama. Poljaki obtožujejo Litvo, da je v njeni ustavi imenovano Vilno kot glavno mesto Litve, potem da so Poljaki zatirani, da nima urejenih med-državnih odnosov. Poljaki obtožujejo, da Litva vzdržava teroristično akcijo proti Poljski in da poljsko manjšino smatra za talce. V Lwovu in drugih mestih so bile demonstracije, katerih se je udeležilo nekaj tisoč ljudi, ki so vpili „Dol z Litvo!“

Angleški listi posvećajo obilo pažnje temu dogodkom. Listi trdijo, da sta državi že začeli zbirati vojsko na meji. Dopisniki javljajo da je že zbranih 50.000 Poljakov in 35.000 litvanskih vojakov. Kljub temu se ne mislijo da bi znalo nastati iz tega kaj resnejšega. Vsi povdarjajo pa, da je položaj resen.

Nemški tisk javlja, da namerava Poljska poslati Litvi ultimatum v lastih rems zahteva vzpostavitev diplomatskih in konzularnih zvez, kakor tudi priznanja statusa quo. Tj. da se Litva končno odpove pretenzijam na Vilno.

V vezi z avstrijskimi dogodki je nastalo novo vznemirjenje, ker so se pojavile vesti v nemških listih, po katerih je sklepali, da je sedaj na vrsti Gdansk, da se priključi Nemčiji. Brez dvoma so avstrijski dogodki dali veliko pobude za alarmiranje evropske javnosti. V vezi z litvansko-poljskim incidentom se je boje pojavila želja, da se Poljska revanšira Litvi na ta način, da zahteva za odstop Gdanska Nemčiji teritorijalne kompenzacije na račun Litve.

MALE VIJESTI

— Oblasnom vodli Sarsko-Falačkom Būrckelu naredjeno je da ponovno organizira u Austriji nacional-socialistički stranku. U tom svoištvu i kao komesar stranke ima da pripremi plebiscit od 10 aprila.

— Condell Hull primio je ambasadora Velike Britanije u Njemčiji i Francuske i izjavio im, da USA prate s najvećom pažnjom događaje u Austriji, ali da ne namjeravaju intervenirati.

— U Južnom Tirolu uapćeno je nekoliko mladih članova bivše Patriotske fronte. Priznali su da su metačnim vijestima htjeli izazvati teškoće izmedju Njemačke i Italije.

— Von Papen bivši njemački poslanik u Beču primljen je radi njegovog uspjehnog rada u Austriji u duhu današnje situacije članom nacional-socialističke stranke i odlikovan od Hitlera zlatnom počasnom značkom. Jučer je avionom krenuo iz Berlina u Beč.

— Austrijski opunomoćeni ministri u Parizu, Londonu i Pragu stavljeni su na raspoloženje. Austrijsko poslanstvo u Beogradu se likvidira.

— Italijanska tvrdka Pirelli, ki izdeluje gumijaste predmete in ima svoje tovarne v Franciji, Angliji, Španiji in drugod, namerava zgraditi podjetje tudi v Jugoslaviji in v to položiti kapital v znesku nad 60 milj. dinarjev. To podjetje misli urediti tako, da bi s svojo produkcijo zalagalo ves Balkan.

govorilo Konrad Henlein o posljednjim događajima u Austriji. Poslao je izzvred brać i sestrama u Austriji i između ostaloga rekao, da sudetski Nijemci vode borbu pravde. Uvjereni su, da će njihova borba biti uskoro okrunjena uspjehom. Zastupnik sudetskih Nijemaca Sandner je rekao, da će se sada u Čehoslovačkoj morati povući potrebne unutrašnjo-političke konsekvencije i sudetskim Nijemcima dati slobodu.

IZJAVA dra M. STOJADINOVIĆA U SENATU

Beograd, 16. marta 1938. — Današnje poslije podne je dr. Milan Stojadinović odgovorio na pitanje senatora dr. Andelinovića o prisajedinjenju Austrije Trećem Reichu.

Dr. Andelinović je postavio četiri pitanja. 1. Je li Jugoslavija bila obavještena od Njemačke. 2. Je li Njemačka garantirala granice Jugoslaviji kao Italiji. 3. Pitanje Koruške i koruških Slovenaca. 4. Koje garancije ima Jugoslavija da Njemačka neće dirati Čehoslovačke granice.

Dr. Stojadinović je odgovorio na sva 4 pitanja:

Na drugo pitanje odgovara da je dobio od strane službenih predstavnika Njemačke jamstvo za apsolutnu nepo-

ODLOMKI IZ NAŠE ZGODOVINE

V STANJELU PRED 150 LETI

Simon Rutar je 1. 1891. napisal v Sloveskem pravniku naravo zanimiva studijo pod naslovom „Pravno življenje v slovenski občini pred 300 leti.“ V tej razpravi je do takratnih življenja v našem Stanjelu in ga na zanimiv način opisal. Prepričani smo, da je večini ta stvar neznana, da pa je tako zanimava, da se jo spleča objaviti. Vajna je tembolj danes, ker je iz nje razvidno, da gre za življenje izključno slovenske ljudstva in je za izredne majhne vplive zapada.

V uvodu opisuje pisec najprej na kratko zgodovino kraja. V spisu pravi: Stanjel je precej velika vas, saj ima nad 600 prebivalcev. Kraj je jako star, v kar pričajo najbolj rimske starine in izkopanine — posoda in novej —, kar se je našlo kakih 10 let pred objavo spisa pri nekem vinogradu v bližini vasi. V srednjem veku je bil imenitno utrjen kraj, ki je imel dvoje vrst: proti severozahodu ona in ena proti Kobildi. Turki so ok. 1470. kraj oplenili. Srednjeveški grad je stal na zahodni strani cerkve kot sedaj. Lastniki so bili najprej Elacherji, potem pa Turjaki. L. 1508. je bil povoljnik v gradu Kristof Kobencel, gospod Prosečki, iz domače kraške rodovine. Benedicani so imeli oblast nad krajem je eno leto med poveljevanjem Kobencela. Kot kraj, ki je stal tik glavno polji pa je bil Stanjel izredno imenitni sejni in v kraj so se preselili 1564. iz Trsta celo pregnani Židje.

Uz Trsta celo pregnani Židje. Vasa zemljišča v Stanjelu so spadala spočetka pod gosposčino rihemberško, ko so jo kupili 1528 gospod Lanthierji od nadv. Ferdinanda. Kraj je osvojil Iv. Kobencela, gospoda Proseškega in svojega svetlovalca ter namestnega kancelarja od vseh podložniških vrst od rihemberške gosposde, da je od 1573. naprej plačeval le 5 god. letno rihemberški gosposčini Kobenceli, ki imeli v Stanjelu hito za leto po 30 krajcarjev v Rihemborg in Vlapavo, da so s tem priznavali staro zavisnost svojih posestev od obeh gosposk. Oproščeni so bili tudi vseh desetih in ostalih davščin, ki so se tedaj plačevale.

Pod rih. gosposdo je spadalo l. 1572. 97 kmetov. Načelnik občine je bil župan, ki se je imenoval, pod vplivom laskih običajev, dekan. Za svoje službe je dobil eno marko solor, določke dveh vrst, a imel je še druge vire. On je bil pravzaprav dusa vsega pravnega življenja v vasi in občini. Smel je

— Privremeni gradonačelnik Beča major Lahr je ostupio, a na njegovo mesto imenovan je dr. Herman Neubacher. Prvi je podnačelnik Franz Richter, a drugi Kocih.

— Urota u Grazu otkrivena je po pisanju „Jutra“ u „Slovenca“ sa ciljem uspostave Ota Habsburškoga na austrijsko prijestolje. Uplućeni su neki generali i drugi viši časnici, nadbiskup dr. Pavlikovski, bivši zemaljski poglavar dr. Stefan i dr. Urotnici su uhapšeni.

— Poljski ministar vanjskih poslova Beck naglo je oputovao iz Italije u Poljsku.

— Njemački listovi objavili su geografsku kartu nove Njemačke, na kojoj je iščezla austrijsko-njemačka granica. Njemačka ima sada tri nova susjeda: Jugoslaviju, Mađarsku i Italiju. Broj stanovnika iznosi 73 milijuna.

— Dr. Sells-Inquart dosadašnji austrijski kancelar, odmah je imenovan guvernerom Austrije, ka ostje je general von Epp guverner Bavarске.

predvođev jugosl. granice. Na treće pitanje izjavljuje dr. Stojadinović da su najbolje garancije za koruške Slovence u postojećim prijateljskim odnosima Njemačke i Jugoslavije, a na pitanje o Čehoslovačkoj izjavljuje da je Njemačka dala CSR untrujuće izjave, a što se tiče obaveza Jugoslavije u pogledu CSR, one su prečno utvrđene međusobnim obavezama u okviru Male antante, a koje će obaveze kr. vlada respektovati. Senator dr. Andelinović izjavljuje da nije zadovoljan odgovorom.

Talijanski prijatelji u Beogradu

Beograd, 15. marta. U Beogradu je održana konstituirajuća skupština Jugoslavensko-talijanskog društva, te su izabrani za predsjednika Marko Čarčan Srpske akademije nauka, a za članove: dr. Lujo Vojnović, knez Ušićki, senator, Jelena Dimitrijević, Toma Rašević, rektor beogradske umjetničke akademije, Kosta Manojlović, rektor beogradske glazbene akademije, dr. Sveta Stjepanović, dr. Zarko Kovačević, državni savjetnik dr. Dušan Konjević, dr. Frohaska, umirovljeni načelnik ministarstva, D. Mlakovec, Trifun Gjuklić, profesor, dr. Šapčević, publicista, dr. Brana Maleš, profesor, dr. J. Popović, Jaka Smokvina, dr. A. Novaković, guja Savačević, J. Prnjat, Nikola Bešelj i Altonis Hribar, inspektor ministarstva poljoprivrede.

za dolg spod 1 marko zarubiti dolžniku, ko imajo le do 14 dni prej naznanilo. Če ni bilo sodnika blizu, je smel zapreiti hudocelega in je dobil zato 12 belicov. Pri prodaji vina je moral biti prisoten in izmeriti soda, za kar je dobil 2 ali 3 polčice vina in jesti do sita od obeh strank. Še važnejše je, da je moral biti pri prodaji, zamenjavi in odstopu zemljišča, a to je če ni prišel grajski oskrbnik. Kapec ali prodajalec je moral dati potem celo oro in potrebno mero vina za likof. Likof je bil v listih časih splošno v običaju in so je pri vsaki pogodbi navadno popivalo in jedlo. Vse so torej prinesli na trg in s pričami, ki so bile poklicane k poslu, so to pojedli in popili. Župan pa je moral priti pogledat tudi, če je hotel kdo novo vinograd izkopati in ugotoviti je moral če se to zgodi lahko brez kvare za občino.

V Stanjelu so se vršili takrat trije letni sejni. Pravico dati dovoljenje za prodajo je imel župan. Na sejm pa je prišel tudi grajski oskrbnik z birici, ko so tam stražili in varovali mir. Oskrbnik je bil, če je bilo treba oditi, zakar je dobil posebno plačilo in župan ga je moral pogostiti. K temu sta morala prispevati gabroviški in lomnoveški župan po 7 mernikov ovsaa po 7 pogač in po 7 kokoši. Torej se se ob takih prilikah, poleg reaznega posla, ki so ga opravljali tudi dobro imeli O kolčini vina se sploh ne govori. Sploh pa je moral župan imeti s temi oskrbniki in grajskimi ali preostli sitnosti, ker jih je moral vedno gostiti in počiti, kadar jih je zanesel posel v vas.

Po stari navadi je moral župan skrbeti za utražo in v to določiti, kakor je bilo že nekdatj v navadić 6 moč, v slučaju nevarnosti pa več. V to so oskrbniki sploh nima viklati. Župan mora ukazati tudi vse rabote, ki so potrebne za vzdrževanje cest, labora in v druge obete koristne napanje. Zaradi županove razodbe se pritožijo kmetje lahko v Rihemborg, od tu pa v Gorico.

Stanjelski kmetje so morali rabolati rihemberški grajsčini in sicer prinašati in vnziti drva, lomiti kamenje in pri popravilnih gradnjo podajati potrebne vrstne, potem v jeseni dovajati žilo in vino (vsak kmet po dva dni, polovičar pa po en dan). Ob času vojne ali turskih napadov pa so morali prenašati pisma od nega župana do drugega in skrbeti tudi za druge nutne stvari. (sk)

ITALJANSKI KULTURNI ZAVOD ZA KULTURNE ZVEZE Z INOZEMSTVOM

S. kr. dekretom-zakonom od 27. januara 1938. št. 43 se je ustanovlil sedežem v Rimu državni zavod za kulturne zveze z inozemstvom. Njegov namen je, da pospešuje znanstvene, umetniške in socialne zveze med Italijo in inozemstvom ter da gmotno podpira širjenje italijanske kulture v inozemstvu. Zavod je podrejen zunanjemu ministarstvu, ki deluje v tem pogledu sporazumno z ministrstvi za narodno vzgojo, za korporacije in za ljudsko prosveto. Nacelstvo zavoda se imenuje s kraljevim ukazom na predlog zunanjega ministra.

Zavod bo imel razne odbore s posebnimi funkcijami, člane teh odborov postavlja zunanji minister. Zavod bo dokaj dobro materialno fundiran. Kajti prejel bo iz proračuna zunanjeg ministarstva letno po jir 1.300.000 od poslovnega leta 1938/39 dalje. Za posebne funkcije pa bo prejelna potrebna sredstva od pristojnih državnih ali podržavnih ustanov. Predvidene pa su tudi drugačne dotacije od strani drugih ministrstev, javnih in zasebnih ustanov. Za tekoće poslovno leto je nakazanih zavodu 250.000 lir.

Zavod bo v posameznih primerih sodeloval z drugimi državnimi ustanovami, s fašističnim stranko in njenimi organi, zlasti pa še, kadar gre za prikazivanje in širjenje fašističnih prosvetnih, umetnostnih, znanstvenih in socialnih ciljev z inozemstvom. V vseh teh primerih bodo pritegnjeni zavodi in ustanove, prispevala za kritične potrebne izdatke. Na zahtevu zavoda preko zunanjeg ministra smejo posamezna ministarstva za dobo do dveh let dodeliti svoje uradnike zavodu v službovanje.

Pripravlja se poseben pravilnik za novo ustanovljeni zavod. Medtem pa je bil že raspušćen prej obstojeći međunarizitetni zavod u Italiji in njegovo preimenovanje izročeno novomu zavodu za kulturne zveze z inozemstvom.

Kaj se skriva za takim zavodom, je nam predobro znano, zato bomo opustili vsako razlagu in pojasnilo. Smaštramo pa za potrebno, da opozorimo že sedaj poklicane faktorje na ta zavod in njegovo delovanje.

U MARIBORU u blizini središta i gradskog parka na prodaju vila na ugodnom položaju, sa punim komforom. Za adresu obratiti se na upravu lista.

RAZJASNJENJE MATI BALOTI NA FELJTON «ISTRA» NA NASIM ZABAVAMA

Od emigrantskog društva iz Zemun... U broju 10. lista «Istre» na str. 4 od 11... Pošto članak govori o Zemunu, gdje treba podrazumijevati udruženje emigranata u Zemunu...

Prije svega veseli nas piševa konstatcija, da je Zemun bio prvi koji je u ovoj sezoni pokazao volju da oživi istarski ples. Ali, da smo pokazali volju i odmah se pokajali, to nije tačno. Mi mnogo cijenimo Matu Balotu i potpuno se složamo s njegovim mišljenjem iznijetim u članku...

Iz pisma kojeg smo uputili Mati Baloti i u kome smo ga molili za pomoć u organizaciji naše zabave, vidi se da je naša želja bila da ovoj našoj priredbi damo najizrazitiji istarski značaj, pa nam je Mate Balota u tom smislu i odgovorio i uputio nas na koji ćemo način najbolje to postići...

Svečljeno smo se dali na posao i učinili smo što je bilo u našoj moći da postupimo onako kako nam je Mate Balota savjetovala, ali smo našloz naših na teškoće. Ljudje za izvedbu originalnog obilutane, a koje nam je preporučio Mate Balota, i poraz naše najbolje volje nisu uspjeli pronaći u Beogradu...

Etto, radi ih teškoća bili smo primorani mjesto originalnog obilutane izvesti stilizovanu i umjesto roženica dovesti klarineti iako smo bili potpuno svjesni, da sve ovo ne može nikad zamijeniti originalni obilutane, a još manje roženice, pa smo u ovom smislu i odgovorili Mati Baloti...

JOŠ O REVLI «TERMINI»

Zagrebačka «Nova Rijeka» donosi u posljednjem broju pod naslovom «Nesavjesnost na poslu» ovi notici: Krug ljudi oko riječke revije «Termini» nastavlja sa svojom rabotom. Izvršili su, po njihovu tvrdjenju i samohvalisanju, epihapno djelo pa sada «ber i lovce» i dalje u riječkoj «Večernjoj Italiji» (4 februara 1938) iznose pohvalne pojedinih talijanskih listova...

Čekivao sam da su u tom broju ispravljene barem najgrublje pogreške. Medjutim, drugo izdanje (nigde nije, ustalom, ni označeno da je drugo izdanje osim na papirnatu vrpolj kojem je revija bila zamotana) je potpuno jednako prvome. Tu je i Ujčevićeva srebrna ruda i Lisinskih «gustina» itd.

Čekivao sam da će barem krupnije pogreške u podacima, imenima, promljeniti, ako se već nije htjelo uči i u ispravljenju tekstova (što bi gotovo značilo ponovno prevodjenje). Medjutim od svega toga ništa. Spokojno, bez ikakve zabave urednici (direktora lista je gosp. Maravković u Hrv. Strazi nazvano katoličkim «firkom»), opet prešlampavaju iste pogreške, koje bi u normalnim prilikama značile njihovu sramotu i blamiranje, i pišu istovremeno slasopjevce o svom djelu.

Potpuno nezalostivo ili nesavjesnost prema publici, koja se mora priviknuti da guta sve što joj se daje? Ili jedno i drugo?

V. J.

OSOBNE VIJESTI

Dr. Lovro Skaljer, advokat u Subotici preselio je svoju pisarnicu u Beograd, Balaška ul. 61. U Subotici je radio kao advokat punih 18 godina. Dr. Skaljer je ujedno i zakleti tumač za talijanski i njemački jeziki.

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

Iz društva «Istra» u Zagrebu

Dvadeset i prve usmene novine «Istre» u Zagrebu

Omladinske sekcije priredjuje u subotu 19. o. m. j. u 8 sati na večer svoj redovni izbor mnenja i program. Pozivamo članove i prijatelje, da prisustvuju u što većem broju. Usmene će se novine održati u društvenim prostorijama, Zvezdčeva ul. 25. dvorište. ODBOR.

Novi odbor «Istra-Trst-Gorica» u Karlovcu

Karlovac, marta 1938. — U nedjelju 6. marta 1938. u 8 sati održan je izbor za novi odbor društva «Istra-Trst-Gorica». Prisutnih je bilo 31 članova. Klub malemu številu je bio obični zbor zelo napet, koji treba je voditi, da je naše društvo preživjelo i s tom občinom zborom tudi preživjelo teško notranjo krizu, ino da se u novim odobrenjima potpuno obnovi doba. Od strane Saveza je bili prisoten član direktorja predpresednika Saveza Iveša Antc, u skladem in jednatem govoru je ostao potčeziv u omladinske i mladeži nabihi onkraj mjele. Novozvoljena uprava je že konstituirana, u nje je mnogo novih in mislali št, ki imajo resto in dobro voljo do našeg društva. Izjega da se življenje v društvu probuja in da bo to leto bogoslovljeno s delom in uspehom. Uprava društva se že vrti v ovoj delu, in se ne ozira ne levo ne desno, nego naj gre svoje pot naprej v dobro vseh nas.

Novna uprava društva «Istra» u Dubrovniku

Dubrovnik, 7 marta 1938. U nedjelju 6. marta održana je glavna skupština društva «Istra» u Dubrovniku. Predsjednik otvorio je skupštinu, pozdravio sve prisutne, a zatim je dan riječ za tekuću komunističku borbu i borce i mučenike. Izvještaj tajnika i bingajnika zajedno bio je dosta iscrpan in primljen. U nastavku su prisutni sa odobrenjem, u ime revizora Marja Spinića predložili je razrešenje koja se primila jednoglasno i onda se prešlo na biranje nove uprave. Uredništvo je bilo samo jedina lista sa dr. Ladom Turčinom na čelu i nova uprava se konstituirala kako slijedi: Predsjednik: Lado Turčin, potpredsjednik: Prelovec tajnik-blagajnik: Mede Stankić, revizori: Testen Alojz i Hmar Alojz.

Godišnja skupština društva «Istra-Trst-Gorica» u Beogradu

Beograd, 15. marta 1938. — U nedjelju 13. marta u 10 sati prije pedne održana je glavna godišnja skupština Udruženja ITG u Beogradu. Predsjednik društva Jov. Ristić 29. bile su već u 9 i pol sati pune članova. Skupštini je otvorio dopisani predsjednik G. Zvonimir Bijačić. U prvom redu izvještaj o radu omladinske k. Kizmančević koji je bio vrlo opširan i primljen je aplaudom. Zatim je dao izvještaj o radu omladinske k. Kizmančević koji je također bio aplaudiran. Treći izvještaj dao je predsjednik akademskog odbora J. Željko Bijačić. Četvrti izvještaj dao je predsjednik omladinske k. Kizmančević. Zatim je bilo riječ o izboru predsjednika i potpredsjednika. Postojeći potpredsjednik kandidirao se za predsjednika. U nastavku su prisutni sa odobrenjem, u ime revizora Marja Spinića predložili je razrešenje koja se primila jednoglasno i onda se prešlo na biranje nove uprave. Uredništvo je bilo samo jedina lista sa dr. Ladom Turčinom na čelu i nova uprava se konstituirala kako slijedi: Predsjednik: Lado Turčin, potpredsjednik: Prelovec tajnik-blagajnik: Mede Stankić, revizori: Testen Alojz i Hmar Alojz.

Veliki uspjeh «Istarske večerice» u Beogradu

U jednom od ranijih brojeva «Istre» najavili smo priredbu «Istarske večerice» u Beogradu. «Istarske večerice» održano je 5. marta u prostorijama «Francuskog kluba». Početnici te priredbe privlačili su veliki broj posmatrača i izjavili su da je to jedna od najboljih i uvjerljivi smo da će im ta zabava ostati u ugodnoj i trajnoj uspomeni. «Istarske večerice» imale su veliki uspjeh u moralnom i materijalnom pogledu ne trebamo ni naglašavati. Prostorije «Francuskog kluba» bile su puno posmatrača, bile su dugo, potpuno nastupio je po prvi put u ovakvom sastavu, tako da su prvu točku «Predobri Božić» od M. Brajkovića izveli sa mnogo nesigurnosti ali su ga izveli vrlo uspešno. U drugu točku «Istarske večerice» izveli su pjesmu «Kao najljepše točke programa bile su recitacije G. Ive Ermana, i Istarske narodne pjesme koje su izveli u duetu Ivo Erman i Josip Tanković. Izvajanje ovih dviju točaka izazvalo je takvo oduševljenje, da je bio zahtjevan po nekoliko puta ponavljanje. Prije početka samog plesa izveli su sa uspjehom članovi društva «Istra» i narodni ples «Belača» pod vodstvom vrlo agilnog i požrtvorenog člana G. Josipa Bijačića. Dekoracija bila poroznija za sa mnogo ukusa u umjetničkoj vještici izradio je F. Bijačić. Samim pogledom na pozornicu ljudi su se preneli u svoj rodni kraj. — Osim velikog broja emigranata iz Zemuna, i naša pažnja se među njima i istaknute ličnosti iz beogradskog političkog i kulturnog života. — mlađi Beogradu zahvaliti je dubokog korjena. — fi.

Jugosel. Matica u Zagrebu

održavat će svoju redovnu glavnu skupštinu na Bjeletu nedjelju dne 21 aprila 1938 u 10 sati ujutro u dvorani «Istarske» Strazice u Zagrebu, Gajeva ul. 25. dvorište.

- 1) Pozdrav predsjednika, 2) Izvještaj tajnika, 3) Izvještaj blagajnika, 4) Izvještaj delegata Podružnica i Povjerenstva Jugoslovenske Matice, 5) Izvještaj o radu odbora, 6) Apsolutori upravnom i nadzornom odboru, 7) Biranje novog upravnog i nadzornog odbora, 8) Prijedlozi, 9) Odluke.

Omladinski otkjesk društva ITG u Beogradu

Beograd, 1 marta 1938. — U nedjelju 27. II je bio u Beogradu sazvan sastanak omladine iz Juriške Kraljeve. Sastanak su odazvali skoro svi omladinci i omladince, što znači da postoji kod omladine interes za tu akciju. I stariji emigranti su dopunili i primili akciju omladine za okupljanjem, pa su došli na sastanak i politički omladinci na rad.

Na sastanku su jednoglasno došlo do zaključka da je potrebno organizirati našu omladinku u Beogradu i drugdje. Za Beograd je odmah bio izabran odbor Omladinskog otkjeska kojega sastavljaju: predsjednik: Silvo Stojanović, potpredsjednik: Beničić Ferdinand, potpredsjednik: tajnik: Ošović Franje, blagajnik: Furjan Karlo i odbornik: Terpija Stjepan, Legza Zorka i Ivanović. Nadzorni odbor sačinjavaju: Čuk Eduard, Reber Karlo i Zabrlić. — fi.

Glavna skupština K. S. K. «Istra» u Nevom Sadu

Glavna godišnja skupština Kulturnog sport kluba «Istra» u Novom Sadu održava se na dan 20 III t. g. u 16 sati u društvenim prostorijama kluba u gradu Krmotička (postolna ulica) u Subotici, početka u 10 sati. Svim članovima i prijateljima našeg Kul. sport kluba na znanje. Uprava.

«Istra» u Taboru u Kamniku

Kamnik 15 marta 1938. — U nedjelju 20. m. bo naše društvo «Tabor» priredilo redni društveni sastanak na Dupleci pri Kamniku u gostima g. Stjepana Bijačića. Svi člani su bili prisutni. — ODBOR.

«JURINE I FRANINE» U HOBOKENU I POČAST MARY VIDOŠIĆ

New-York, 1 marta 1938. Molim vas da iznesete u našoj dragoj «Istri» da je naša najzastupljenija Istranka, naša Mary Vidošić, primila na dar za svoj neumorni rad kroz godinu 1937, od dobrotvornog i zabavnog društva «Jurine i Franine» u Hobokenu, zabavni narukvice sa svojim dijamanom, na kojim je stajalo ime Jurine i Franine, slijeđeci napis: «Daruje Jurine i Franine» 1937. Dar je vrlo skupocjen i lijep, ali su mi se nekoli članovi «Jurine i Franine», kad smo neki dan o tome razgovarali, izrazili, da još nije dosta dobra i lijep za našu Mary. Po tome se vidi koliko je štali, cijene i ljube.

Da, naša naša je Mary na ponos i dika u hobokenstvu. Badi ona i danju i noću i u svoj život posvetila našoj stvari i samo svojem narodu, a sve bez ikakve naplate. Nema dana da je netko od nas ne smeta za bilo što (ona je i javni bilježnik), ona je uvijek spremna da izide svakome u susret. Nijezna usta ne znaju da reku drugo nego da, sigurno, drugo voljece, a kad se je pita za nagradu ona obično uvijek odgovara za takvu stvar, molim vas, ne gorovite o tome, mi moramo da jedan drugome pomazemo. I tako je i tako i u svim stvarima i društvima i sa i s obitelji je Jugoslovenske škole u New Yorku i svojoj djeci prava majka.

Prošli subotu na 26 februara je naše društvo «Jurine i Franine» imalo svoj godišnji ples, koji je bio vrlo uspešan. Mnogo je svijetla tu bilo i iz svih krajeva naše lipe, ali zarobljeno Istra. I te sam mnogo dubra ču o našoj Mary, koja se je takodje bila u miluziji i sa svakim, kao što je njeno obilaz, razgovarala.

Našoj dragoj, nenadoknadivoj Mary želimo od svega srca sve dobro.

— Postulatelj

† ANTON ČERNE

Na svojem domu u Tomajni je u subotu, dne 5. t. m. po hudem trpljenju preminuo Anton Černe u svojem 63. letu starosti. Pokojnik je u mladosti dovršiti knjižničko šolo na Grnu pri Novem mestu in je kot intelicentzen narodnjak s koristnimi primeri in nasveti v književstvu, zlasti pred vojno, mnogo koristil sebi, kakor tudi svojim sosedom. Po njegovih zaslugi in zamisli se je napravilo mairski korisnina, za kar so mu tudi važnari hvaležni. Že za časa svetovne vojne je bil preganjen, a tudi po vojni je bil zaprt in pretepen. Najmu bo lahka ljubljena kraška zemlja. Preostalin naše globoko in iskreno sozolja.

60. GODIŠNICA FRANA BARBALIČA

FRAN BARBALIČ

Fran Barbalic je 30 pr. mi. proslavio u uskome obiteljskom krugu šezdesetogodišnjicu života, 60 godišnjicu službovanja i 30 godišnjicu «zabavka». Rodjen u Baški na Krku, postao je svojim radom i istrajinom u užem smislu riječi, jer je sve do 1918 služio u Istri, a i sav njegov književni rad je istarski. Učiteljovao je u Pčuni i Bermu, a kasnije postao školskim nadzornikom za hrvatske škole puškog i porečkog kotara. Iza dolaska Italijana preselio se na Sušak kao učitelj i kasnije je umirovljen, a sada radi u Institutu Jugoslovenske akademike u Zagrebu.

Ne samo da je Barbalic zadužio Istru kao odličan učitelj i školski nadzornik, već se Barbalic istaknuo i kao pisac o Istri. Rodjen statističar, on je još 1918 objavio opširnu statistiku «Pučke škole u Istri» (izdanje Krmotić u Pčuni). Na Sušaku je 1924 izdao «Jugosloveni i školsko pitanje na Rijeku» i u Zagrebu «Prolj. srpsko selo u Istri» i kao 388 knjiga «Društva kotara». Iza dolaska Italijana preselio se na Sušak kao učitelj i kasnije je umirovljen, a sada radi u Institutu Jugoslovenske akademike u Zagrebu. Ne samo da je Barbalic zadužio Istru kao odličan učitelj i školski nadzornik, već se Barbalic istaknuo i kao pisac o Istri. Rodjen statističar, on je još 1918 objavio opširnu statistiku «Pučke škole u Istri» (izdanje Krmotić u Pčuni). Na Sušaku je 1924 izdao «Jugosloveni i školsko pitanje na Rijeku» i u Zagrebu «Prolj. srpsko selo u Istri» i kao 388 knjiga «Društva kotara». Iza dolaska Italijana preselio se na Sušak kao učitelj i kasnije je umirovljen, a sada radi u Institutu Jugoslovenske akademike u Zagrebu.

Iako s našim zakašnjem iznosimo ove relike o Franu Barbalicu sa željom da ga Bog pozovi još dugo na korist našera naroda pod Italijom kolica je tako mnogo zadužio svojim četdesetogodišnjim uzlatofiskim i publicističkim radom.

«ISTRA» SE MIJENJA

U «SELJAČKOM SVIJETU

U posljednjem broju mjesečnika «Seljački svijet», kojeg izdaje i uređuje u Zagrebu Božidar Magovac, preštampan je iz «Istre» feljton Mihe Kravca «Istra se mijenja» — Na putu s majkom.

PREDAVANJE DR. MIJE MIRKOVIĆA U ZAGREBU

U petak, 18. o. m. u 8 i pol sati naveče održat će dr. Mijo Mirković, sveučilišni profesor u Subotici, predavanje u Zagrebu naslov predavanja je «Uticaj prodiranja novčanog gospodarstva na seljaštvo», a održava se u «Novinarskom domu» u okviru predavanja «Gospodarske Sloge». Učinjena je 3 din., a za seljake, radnike i studente 2 din.

L. Mrzel: Bog v Trbovljah

Prešli smo v oceno knjige slovenskega literata Mrežla Kravca, ki obsega 120 strani je ilustrirana z 20 lescezi rakja Maksima Sedca. Za sam naslov pove dovolj o predmetu knjige. Fiktelni je v njej obliari sedem socialnih svetov, v katerih na njemu svojski način ki potovo vsakega takoj popolnoma prevzamemo, opazilo skoro na praviljen način delo življenja in položaj delavca. Vsi kritika je delu originalna izredno vrednost. Jezik je dovošen le goro klasicen. Ilustracija k delu so unetne zase knjigo pripravljeno vseni, ki se zanimaje za slovensko socialno literaturo. V njej so stvari, ki ne poznajo meja in se htjejo ravno, tako našega trpca rudarja, ali delavca, kot hrvoseljskega. Novole so primerno za različne večere. — Knjiga stane 66. Din. v pčuni izana 70. Din. v usnje pak 150. — Din. Naroca se pri avtorju: L. Mrzel, Gajeva 9. Ljubljana.

U FOND «ISTRE»

- Marišid Valburgu, učiteljica, Sv. Florijan D 10.— Zgrabitelj Srčko, Zagreb D 15.— V činu sponza in pok. Sponz. Scladnolovo društvo za fond «Istre» emigranti u Skopju D 300.— U prošlom broju obavljeno D 42.631.60 Ukupno D 42.631.60